

**ВОЛОДИМИР СИНЕНЬКИЙ**

**ХИМЕРНА ДОЛЯ**

**П'єса у п'ятьох діях**

**ЧІКАГО**

**1985**

ВОЛОДИМИР СИНЕНЬКИЙ

# ХИМЕРНА ДОЛЯ

П'еса у п'ятьох діях

Б 001091



ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ  
ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА  
ЧІКАГО, ІЛЛІНОІС - США

БІБЛІОТЕКА

ЗДУ

ЧІКАГО

1985

## ХИМЕРНА ДОЛЯ

### П'єса у п'ятьох діях

#### ДИЙОВІ ОСОБИ :

- СТЕПАН — завзятий член партії, служить в КГБ.  
ОКСАНА — сестра Степана, комсомолка, українська патріотка.  
АНДРИЙ — інженер, вродливий і сильний мужчина, український патріот.  
НАТАЛЯ — не-комсомолка, релігійна.  
ІВАН — чоловік Наталі, летун.  
СВЯЩЕНИК — старший віком чоловік.  
МОНАХ — молодий.  
ЖІНКА — старша, релігійна.  
КГБ-іст — росіянин.  
КГБ-іст — українець.  
ДРУЖИНА проф. Стебла — середнього віку.  
ЮРЧИК — хлопчик 9-ти років.

## ХИМЕРНА ДОЛЯ

### П'єса у п'ятьох діях

#### ДИЙОВІ ОСОБИ :

- СТЕПАН — завзятий член партії, служить в КГБ.  
ОКСАНА — сестра Степана, комсомолка, українська патріотка.  
АНДРИЙ — інженер, вродливий і сильний мужчина, український патріот.  
НАТАЛЯ — не-комсомолка, релігійна.  
ІВАН — чоловік Наталі, летун.  
СВЯЩЕНИК — старший віком чоловік.  
МОНАХ — молодий.  
ЖІНКА — старша, релігійна.  
КГБ-іст — росіянин.  
КГБ-іст — українець.  
ДРУЖИНА проф. Стебла — середнього віку.  
ЮРЧИК — хлопчик 9-ти років.

## ДІЯ ПЕРША

( Л ю б о в )

*Обстановка: Скромна кімната, мешкання молодих людей, прибране вишивками. Стіл, крісла, канапа, полочка з книжками.*

ОКСАНА (сидить за столом і переглядає газету).

СТЕПАН (убраний до виходу, ходить нервово по кімнаті): Бо ти того не розумієш. Скільки разів я вже тобі говорив. Не наша справа розтрясати й аналізувати слова написані такими людьми, як Сталін чи Ленін. Вони те написали. Вони знали, чого хочуть. Вони заснували партію. Вибрали провід і провід партії дає вказівки, як треба розуміти написану програму Леніна чи Сталіна, а нам, членам партії, лишається лише виконувати їхні вказівки. Чи не так? Чи може бути інакше?!

ОКСАНА: І так, і ні. Бо, бачиш, кожна людина має свій розум.

СТЕПАН (перебиває): Ти все своє. Ніяк не хочеш вжитись у велику громаду прогресивної комуністичної молоді.

ОКСАНА (запальчиво): Якже ж ні? Я належу до комсомолу від ранньої молодости. Дістала навіть призначення за ясний й прогресивний спосіб думання.

СТЕПАН: Так, але ти все маєш щось до закинення.

ОКСАНА: Є справи, що їх ніяк не можна на сліпо прийняти. Кожний вдумливий, щирий український комуніст мусить над тим застановитись і спитати — чому?

СТЕПАН: Яке „чому”? Що маєш на увазі?

ОКСАНА: Багато є такого, що кожний українець комуніст не може з тим погодитися, от, хоча б узяти до уваги . . .

СТЕПАН (перебиває): Я це все добре знаю. Я розумію, що люди хотіли б краще жити, наживатися добра . . . , але для того була революція, постав комунізм, щоб це все припинити і заставити всіх людей в однаковій мірі заробляти на своє утримання і на право до життя.

ОКСАНА: Ні, не те я мала на увазі, хоча це теж є дуже важливе, тут теж є багато про що говорити.

СТЕПАН: Чого ж ти властиво хочеш?

ОКСАНА: Бачиш, багато моїх друзів застановляється над тим, чому переслідують наших діячів культури, письменників, поетів? Або: чому ми, в українській державі, маємо боятися відверто виявляти свій український світогляд?

СТЕПАН: Чому? Це ясне! Ворожий світогляд не допускається до вияву, щоби не заразити других таким світоглядом на шкоду їх самих і нашої партії.

ОКСАНА: Або: чому ти і кожний з нас, коли виходить на вулицю чи виступає в більшому гурті, зараз говорить по російському і немов стидається своєї рідної мови. Або: чому в школах . . .

СТЕПАН: Ах, досить вже, досить! Знаю, куди ти гнеш. Це явний націоналізм. Ти навіть нікому про це не говори. Було б мені дуже прикро, якщо б провід партії довідався, що моя сестра належить до ворожодумаючих людей. Якщо б таке сталося, — я мусів би відверто виступити проти тебе, як проти ворога народу. Я тебе попереджаю.

ОКСАНА: Ми про це відверто між людьми не говоримо, лише так, між собою дискутуємо і все питаємо: чому? От, хоча б таке питання, як справа Руденка, чи інших? Що злого ті люди зробили? Це ж молоді комуністи, українські патріоти. Вони хочуть лише добра для української комуністичної держави.

СТЕПАН: Досить! Стримайся! Не говори більше, бо мені страшно це слухати. Я вже дуже добре знаю, що ти

думаєш. Залиши це все, бо інакше будеш мусіти стати героєм. Розумієш, — стати героєм! Не забувай, що герої дуже часто мусять умирати. Засудять тебе і я не стану в твоїй обороні.

ОКСАНА: Це не є мої вигадки. Показували мені журнал, як то кажуть, самвидав. Старий вже, знищений, з минулого місяця. Там підносять усі ці проблеми, і я думаю, що не можна їх збути мовчанкою.

СТЕПАН (улесливо): Ти бачила той самвидав?! Дуже цікаво! Чи могла б ти мені його принести, щоб я міг також почитати?

ОКСАНА: Не знаю. Спробую. Якби ти прочитав, може і ти змінив би свою думку. Бачиш, це речі такі, що мусять захопити кожного, хто любить свій нарід і бажає йому добра.

СТЕПАН: Дуже добре. Принеси тільки, я прочитаю.  
(Чути стук у двері).

СТЕПАН (сягає рукою в кишеню, заглядає крізь вікно): Хто це може бути? . . . О, це той твій знайомий, приятель, чи як його звати. Ти б поменше з ним ходила. Не подобається він мені. Все такий скритий. Невідомо, де і з ким буває. Наші агенти вже його мають на оці.

ОКСАНА: Що?! Мають його на оці? (Встає і відрухомо поправляє зачіску). Що ж тобі в нього не подобається? Здібний інженер, багато працює і має намір вступити до партії. (Заглядає в дзеркало і знову поправляє зачіску).

СТЕПАН: А я йому не вірю. Таких в партії не потрібно. А-а-а, правда, — попитай його, може він має той самвидав, я б хотів почитати.

ОКСАНА (підходить до дверей і відчиняє їх): А-а! Вітаємо! Прошу, заходь!

АНДРІЙ (молодий, вродливий і сильний мужчина, входить у двері. Побачив Степана і запитливо поглянув на Оксану): Добрий вечір! Вибачайте, може не в пору?

ОКСАНА: О, ні! Саме добре складається. Давно думала

вас познайомити. Це мій приятель Андрій, а це мій брат Степан. Будьте знайомі.

СТЕПАН (підходить і влєсливо): Дуже приємно! Я про вас знаю з оповідання моєї сестри. Вже давно хотів вас пізнати й поговорити. Як зачуваю від сестри, ви хочете вступити до партії. Дуже тішуся. Буде нас більше. Я, хоча знаю вас тільки з оповідань сестри, дам вам найкращі рекомендації. Можете на мене покликатись, як на старого знайомого.

АНДРІЙ: Дуже вдячний. Як прийде час, можливо скористаю з вашої чемности, та тепер я дуже зайнятий в праці, а також своїми приватними справами.

ОКСАНА: Заходь ближче. Розгостись, Андрію! Будь, як у себе вдома!

СТЕПАН: Так! Прошу дуже! (До сестри): Оксано! Подай нам чаю. Напевно вже вода закипіла. (До гостя, що в міжчасі скидає пальто): Бачите, я ще хотів перед відходом напитись чаю. Приємно буде напитись із вами, якщо дозволите.

ОКСАНА: Хвилиночку! Я зараз... (Виходить).

АНДРІЙ: Дуже дякую. Я радо нап'юся чаю.

СТЕПАН: Сідайте, прошу. (Андрій сідає). Так, значить, ви працюєте в технічній ділянці. Ви архітект, якщо не помиляюся? Над чим тепер працюєте?

АНДРІЙ: Якщо йдеться про працю, то це для мене найцікавіша тема. Мушу вам сказати, — я люблю свій фах і більшість свого часу присвячую фаховим проблемам.

СТЕПАН: Це дуже цікаво. Люди технічного світу мають зовсім іншу ментальність, як, скажімо, політики, професори чи інші.

АНДРІЙ: Так, це правда, і це, по-моєму, правильно. Кожна професія накидає людині певне поле зацікавлення. Іншими ділянками вона цікавиться лише до певної міри, наскільки це їй потрібно до нормальної орієнтації в актуальних життєвих проблемах.

СТЕПАН: Ви це дуже гарно схопили. На цю тему можна багато говорити. Бачите, я вважаю, що... це лише...



ОКСАНА (входить і приносить чай): Чай готовий. Прошу! Бери цукру, Андрію!

СТЕПАН (підсуває цукор): Прошу дуже! Беріть!

АНДРІЙ: Дуже дякую. (Бере цукор).

СТЕПАН (набирає й собі, мішає): Що я хотів сказати?

Ага! Це все правда, але в сучасну пору, коли зустрічаються нові прогресивні ідеї зі старими, люди дуже часто стаються скритими і ховають свої думки. Зовсім що іншого говорять, а що іншого думають.

АНДРІЙ: Так, це правда. Коли одна ідея домінує, то інші ідеї є приховані, і тому наше життя характеризується взаємним недовір'ям.

СТЕПАН (навстоячки, з поспіхом п'є чай): Які приховані ідеї?! Не розумію, що ви маєте на увазі. Які ідеї? Чому приховані? (Дивиться на годинник). Шкода, що я вже мушу йти. Сподіваюся, що ще будемо мати нагоду продовжувати нашу розмову. Дуже приємно було вас пізнати і трохи з вами поговорити. Заходьте до нас частіше. Оксана і я — гостям раді. Тимчасом — бувайте!

АНДРІЙ: Дуже дякую. Мені також було дуже приємно.

СТЕПАН (виходить, махнувши рукою сестрі, Оксана підходить за ним до дверей. Говорить притишено до сестри): Не забудь про самвидав. (Голосно до гостя): Ну, тимчасом! (Виходить).

ОКСАНА (замикає двері і приходять до Андрія): Ось, і ми вже самі.

АНДРІЙ (простягає до неї, мов на привітання, руки): Оксаночко!

ОКСАНА (підходить до нього, обіймає і сідає біля нього): Мій коханий! Чому так довго не показувався і не давав знати про себе?

АНДРІЙ (пригортає її): Бачиш, не складалося. Був так зайнятий професійними справами, а ночами — справами нашої організації, що просто не мав часу.

ОКСАНА: Все ж таки, на хвилинку. Вже не знала, що з тобою діється. Чи тобі якась пригода не сталася?

АНДРІЙ: Богу дякувати, ще ні. Хоч я готовий на найгірше.

ОКСАНА: Ти мусиш бути дуже обережний. Брат мій якось виговорився, що агенти КГБ, як він сказав, мають тебе на оці.

АНДРІЙ: Я це знаю. Наша розвідка мені про це донесла. Ми робимо все дуже обережно.

ОКСАНА: Що ж властиво ви там робите? Хто ще є з тобою? Чи є там дівчата?

АНДРІЙ: Бачиш, звичайно нас є не більше, як три особи. Часом самі чоловіки, а часом є й дівчина.

ОКСАНА: Добре, але що ви там робите?

АНДРІЙ: Коли вже так хочеш знати, то я тобі скажу. І добре буде, щоб ти знала. Все тобі розкажу, але нікому не смій про це говорити. Бачиш, що діється?! Можуть нас арештувати і знаєш, чим це кінчається?!

ОКСАНА: Ну, не бійся. Можеш бути певний. Це все дуже цікаво. Мені так хочеться бути з вами, хоча з другої сторони боюся, не так за себе, як за вас.

АНДРІЙ: Бачиш, боятися треба, і дуже обережним треба бути. Ми завжди відповідно забезпечуємося. Все в домі, де ми працюємо, назовні маємо варту з одної або й більше осіб, а останньо — навіть зі зброєю.

ОКСАНА: Дуже таємничо й романтично. Але що, властиво, та дівчина там робить?

АНДРІЙ: Давно збирався я тобі про це все розказати. Бачиш, та дівчина, на ім'я Марійка, то дуже гарна людина. Надзвичайно мила й розумна. Вона переписує на машинці наші видання. Різні люди пишуть, а вона переписує.

ОКСАНА: Чи вона там близько мешкає? Ночами ходити самій дуже небезпечно, хіба що хтось її відпроваджує.

АНДРІЙ: Вона все є зі своїм нареченим, він з нами працює. Вони мають замір скоро побиратися.

ОКСАНА: Так, то добре. Все то безпечніше разом.

АНДРІЙ: Тебе я також хочу запрягти до нашої роботи. Ти також дуже вправна в машинописанні, а вона не завжди може прийти, бо має дім і хору маму.

ОКСАНА: Якщо ти цього хочеш, я піду. З тобою мені не страшно.

АНДРІЙ: Бачиш, тепер приготовляємо видання більшого розміру, де будуть дуже цікаві матеріали про насильне обмосковлення цілого нашого життя і про всякі надужиття в наших гуртожитках.

ОКСАНА: А знаєш, я хітола б дати дещо прочитати моєму братові. Може він, прочитавши, набрав би іншого переконання, як має тепер. Він так страшенно відданий партії, що все, що партія робить, у нього добре.

АНДРІЙ: Це можна, але, очевидно, не все. Дещо я можу дати тобі для нього.

ОКСАНА: Це гарно. Він прямо не знає, що довкруги нього діється.

АНДРІЙ: Але ти не смієш сказати, що це маєш від мене. Що ти йому скажеш? Від кого це дістала?

ОКСАНА: Просто скажу, що знайшла на вулиці чи де... і це йому вистачить.

АНДРІЙ: Це може бути, але радше скажи, що знайшла в лавці, у викладовій залі. Це найпростіше і нема кого чіплятися. В жодному разі на кажи, що це від мене.

ОКСАНА: Так, це справді дуже добре.

АНДРІЙ (витає літературу й передає їй).

ОКСАНА (кидає оком): Це я вже мала, це дуже добре.

АНДРІЙ: Тільки ще раз прошу, не кажи, що це від мене.

ОКСАНА: Не бійся. Все буде добре. (Підсувається з кріслом ближче до нього, обіймає його й цілує).

АНДРІЙ: Оксаночко солодка! Яка ти люба! (Пригортає її і цілуються).

ОКСАНА: Я так тужила за тобою. Раніше ми стрічалися частіше, а відколи побралися, — все тобі не вистачає часу зайти до мене.

АНДРІЙ: Думаєш, що я не тужив за тобою, але тепер, відколи арештували Богдана, весь тягар праці в нашій організації спадає на мене.

ОКСАНА: Мусиш бути дуже обережний, бо знаєш чим це пахне.

АНДРІЙ: Я завжди є дуже обережний, але незалежно від того я готовий на найгірше.

ОКСАНА: Я ще хотіла пригадати тобі, що колись таки мусимо зареєструватися в уряді подружнього стану, бо знаєш, церковний шлюб, що ми маємо, тут не є важний.

АНДРІЙ: Я думав про це, і саме хочу тобі сказати, що на другий четвер я хотів би піти з тобою, щоб уже закінчити цю формальність нашого подружжя.

ОКСАНА: О, це гарно! Це, річ ясна, вже не будемо тримати в тайні, так як церковний шлюб.

АНДРІЙ: Очевидно, бо це й так буде проголошене в журналі подружнього стану, і житимемо вже разом як всі подружжя.

ОКСАНА: Мусимо про це повідомити наших приятелів.

АНДРІЙ: Влаштуємо в неділю маленьке прийняття для наших друзів і знайомих, і в той спосіб офіційно започаткуємо наше нове життя.

ОКСАНА: Це дуже гарно. Якраз у цю суботу моя нова синя сукенка має бути готова.

АНДРІЙ: Це добре. Синенький колір тобі дуже до лиця. Шлюб в уряді — це лише конечна додаткова формальність. Найважливіше є те, що ми любимо одне одного.

ОКСАНА: Так! Я така щаслива. Так тішуся, що нарешті ми обоє вже будемо разом. (Цілує його).

АНДРІЙ: Ах, кохана моя! Я не менше щасливий за тебе. (Пригортає її й цілує). Оксаночко моя! Любка моя!

ОКСАНА (подумавши): Скажи, коханий мій! Як ти думаєш? Чи будемо ми в житті щасливі?!

АНДРІЙ (поважніє): Чи будемо ми в житті щасливі? Так тяжко на це питання відповісти! Наше життя у великій мірі залежить від нас самих. Скажи мені, як ти уявляєш собі наше життя, наше щастя?

ОКСАНА: Звичайно. Якщо нам пощастить улаштувати своє мешкання, де ми могли б спокійно жити і по праці відпочивати; якщо будемо мати дітей і будемо могли їх спокійно виховувати, і якщо будемо здоро-

ві, а найважливіше, якщо будемо любитися, то тоді, мені здається, будемо щасливі. Чи не так?

**АНДРІЙ:** Це все правда, що ти сказала, але мені здається, що це ще не все.

**ОКСАНА:** Що ж ще потрібно?

**АНДРІЙ:** Бачиш, у людини є вроджена любов до добра. Щоб бути щасливою, людина мусить творити добро в будь-якому виді. Творячи добро людина відчуває, що вона потрібна для других, що вона не є осамітненою. Це дає людині почуття своєї вартості, почуття щастя.

**ОКСАНА:** Так, це правда. Як я будь-кому щось доброго зробию, чуюся задоволеною. Можу сказати, — чуюся щасливою.

**АНДРІЙ:** Мені здається, що я буду почуватися щасливим, якщо буду мати змогу вільно, без жодних обмежень, згідно з моїми можливостями, самостійно чи з другими, творити добро. Добро матеріальне і моральне. Добро особисте й загальне. Добро для нас обоїх. Добро для наших рідних. Добро для друзів і знайомих. Добро для нашого народу. Добро для всіх. Оце, по-моєму, щастя. Чи не вважаєш, що тоді людина може почуватися щасливою?

**ОКСАНА:** Так! Але є люди, які почувуються щасливими, якщо вони відверто чи скрито роблять іншим кривду, а не добро. Що на це скажеш?

**АНДРІЙ:** По-їхньому це мало б бути добром для них самих, але вони грубо помиляються. Скоріше чи пізніше вони побачать, що робили кривду самі собі, і позірне, хвилеве задоволення з кривди іншим переміниться у прикре почування несмаку й незадоволення. Такі люди, звичайно, у своїй підсвідомості мають неясне почування, що вони покривджені долею і, шукаючи відплати, роблять кривду іншим.

**ОКСАНА:** Ти дуже цікаво говориш.

**АНДРІЙ:** Та це явища ненормальні і треба працювати над тим, щоб таких людей було якнайменше. Треба виробляти у людей смак щастя робити добро не тільки для себе, але й для інших, а що найважливі-

ше — не робити іншим зла. По-моєму, це основа цілої людської культури.

ОКСАНА: Ми ще ніколи так не говорили, а це так цікаво. Твоє розуміння щастя мені вповні відповідає і я дуже тішуся, що ми обоє маємо однакове розуміння тієї справи.

АНДРІЙ: Життя покаже, чи доля буде для нас ласкавою, та не думаймо тепер про це. Жиймо сьогоднішнім днем, не забуваймо про майбутнє і вірмо в наше щастя.

ОКСАНА: Так, я вірю. Якщо ти мене так любиш, як я тебе, то напевно будемо щасливі.

АНДРІЙ: Люба моя! Щастя моє! (Цілються. По хвилині Андрій встає, підводить Оксану і обнявши її, підходить до канапи, де сідають разом. Пригортає її).

ОКСАНА: Андрію! Мій любий!

АНДРІЙ: Оксаночко! Я загашу світло.

ОКСАНА: Ні, не треба! Я хочу тебе бачити. (Цілються).

— З а с л о н а —

## ДІЯ ДРУГА

( Трагедія )

*Обстановка — як у першій дії.*

СТЕПАН (ранений, права рука в нього на перев'язці).

ОКСАНА (поправляє йому перев'язку): Чи дуже бо-  
лить? Чи ти певний, що кість не пошкоджена?

СТЕПАН: Що там болять! Мене більше болять те, що  
я такий дурень і так по дурному дав себе обманути.

ОКСАНА: Як же ж це властиво було? Ти мені ще нічого  
не оповідав про це. Знаю тільки, що ви робили об-  
лаву на бандитів, але чому ви такі необережні?  
Чей же знаєте, що від бандитів можна всього споді-  
ватися.

СТЕПАН: Бачиш, ми не думали, що вони приготовані  
на оборону. Не було докладно сказано, в котрім то  
домі. Було сказано: „в домі напроти цвинтаря, на  
краю міста”, і я був певний, що це в домі Горбача,  
а це було якраз з протилежного боку.

ОКСАНА (здивовано): Що? В домі навпроти цвинтаря?

СТЕПАН: Так. А що?

ОКСАНА: То це по-твоєму були бандити?

СТЕПАН: Як же ж не бандити? Двох дуже відважних  
наших агентів вбили, а трьох тяжко ранили, між  
ними й мене. Скажи, це не бандити?

ОКСАНА: Що значить бандити? Чи вони нападали на  
вас? Грабили людей?

СТЕПАН: Ні, але вони риють проти нашої партії. При-  
готовляють і поширюють пропагандивну літературу  
проти нашого уряду. Чи це не досить?

ОКСАНА: Як же ж це сталося, що ви понесли такі втра-  
ти?

**СТЕПАН:** Просто обманули нас. Коли ми побачили, що ми не до того будинку добираємося, то обступили другий дім, тим більше, що, як доніс один із наших вартових, хтось вийшов із того будинку і скоро зник за рогом.

**ОКСАНА:** Ну, і що?

**СТЕПАН:** За хвилину висунулася ще одна постать і почала хильцем віддалятися. Я сипнув вогнем із своєї фінки і постать упала. Я був певен, що вже по всьому. Ми ще якийсь час постояли і почали підходити ближче до хати.

**ОКСАНА:** А що з тим, що впав?

**СТЕПАН:** Він не давав знаку життя, а з хати такж ніхто не відзивався. Вкінці ми почали обережно зближатися пспід мур до дверей будинку.

**ОКСАНА:** Чи в хаті було світло?

**СТЕПАН:** Ні, не було. Ми не були певні, чи в хаті ще хтось є, і ми вже були майже під дверима хати, коли раптом той, що впав, сипнув по нас вогнем із машинової пістолі й двох убив, а трьох ранив.

**ОКСАНА:** Бачиш! Ти сбіцяв мені, що ніколи не будеш до таких справ мішатися, а тепер бачиш, що з того вийшло.

**СТЕПАН:** Було б зовсім інакше, якби я був мав точні інформації, в котрім це домі. А зрештою, я ніколи не думаю, що вони будуть боронитися. Я зібрав людей і пішов на облаву. Дуже прикра справа. Будуть мені докоряти. Це погано вплине на мою кар'єру.

**ОКСАНА:** Як ти міг так зробити? Ти ж казав тоді, що також дивуєшся і болієш над тим, що пишуть у самвидаві, і що ти віриш, що це все скоро зміниться і прийдуть нові люди до влади.

**СТЕПАН:** Говорив, бо так треба було говорити.

**ОКСАНА:** Ти ж так упевняв мене, що це тільки для тебе, а тепер бачиш, що наробив. А чи з їх сторони хто потерпів?

**СТЕПАН:** Здається, що той, що впав, був ранений, але в замішанні в темряві ночі всі зникли. Жодних слідів. Хата була порожня.



ОКСАНА: Добре, хоч тільки. То ви навіть не знаєте, хто там був?

СТЕПАН: То ти кажеш, що це добре? Двох наших людей згинуло, трьох ранених, а бандити повтікали. То це по-твоєму добре?

ОКСАНА: Добре остільки, що менше жертв.

СТЕПАН: Жертви!? В цім випадку, це дійсно жертви. Бандити повтікали, а ідейні комуністи згинули. Це дійсно жертви. Та це ще не кінець. Їх усіх виловимо! Нехай но трохи мені рана підгоїться.

ОКСАНА: Кого ж ти хочеш ловити? І так не знаєш, хто там був. Всі ж повтікали.

СТЕПАН: Не бійся, голубонько. Маємо ми нитки, як до них дійти. А нитки наші довгі. Сягають всюди, де нам потрібно. Будь певна, ми знаємо більше, як тобі здається.

ОКСАНА: Відома річ, КГБ має велику розвідку, та все таки не все ви знаєте. От, наприклад, сам кажеш, що не знали ви добре, в котрім домі біля цвинтаря ви мали робити облаву.

СТЕПАН: Так, це правда. Було сказано: в домі, навпроти цвинтаря.

ОКСАНА: Де було сказано? Не розумію тебе!?

СТЕПАН: Довідаєшся. Скоро все довідаєшся, як тільки прозвучать тобі в кімнатах КГБ ваші голоси з плівки підслухового апарату, що є, а радше був заінстальований у нашій хаті.

ОКСАНА: Що??? Підслуховий апарат? У наших мешканні?

СТЕПАН: Що? Хе, хе! не сподівалася? Жалкую тільки, що заінстальовано його так пізно.

ОКСАНА: Коли ж його вложили? Що ж ти довідався?

СТЕПАН: Заінстальовали ми його зараз другого дня, як пізнав я твого коханця в нашій хаті. Він зразу мені не подобався. Говорить дуже вираховано і радше чекає, щоб другі говорили. Дуже спритний.

ОКСАНА: Мій приятель Андрій пізніше був тільки один раз у мене і то дуже коротко. Що ж ти міг довідатися?

СТЕПАН: Власне, що не багато, бо ще й до того чомусь батарея відмовила праці й апарат перестав реєструвати. Але й того було досить, щоб мати певність, які ви люди і де вас можна шукати.

ОКСАНА: Нічого ти не міг довідатися, бо нічого ми такого не говорили. Він же був тільки пару хвилин і скоро відійшов на сходинах інженерів.

СТЕПАН: Не важне. Чого там бракує, то ти доповниш. Таких, як ти, є більше. Притиснемо і виспіваємо усе, що тобі відомо.

ОКСАНА: Ну, знаєш? Я ніколи не думала, що ти, мій брат, міг би бути такий злий, такий підлий.

СТЕПАН: А ти що? Чи ти не остання сволоч? Член комсомолу і зраджує всіх своїх товаришів.

ОКСАНА: Це неправда. Ми нікого не зраджуємо. Навпаки. Ми боронимося перед зрадою других.

СТЕПАН: Якою зрадою?

ОКСАНА: Перед понижуванням української мови в українській державі. Перед загальним обмосковленням всього українського життя, перед використанням українських природних джерел на користь Москви. Перед нищенням української старовини... Перед...

СТЕПАН: Що ти, здуріла? Яке обмосковлення? Який визиск? А те, що до нас присилають наукові сили до наших шкіл і вчать нас техніки та інших знань, то це нічого?!

ОКСАНА: Так. А наші найкращі наукові сили забирають до Москви, а до нас присилають московських науковців другорядної класи і вони займають чоловічі становища, а наших науковців спихають на другорядні, від них залежні, позиції. І за те ще маємо їм бути вдячні?!

СТЕПАН: Здуріла баба. Ти не знаєш, що ти говориш. За те, що ти сказала, тебе можна пришпилити і пропадеш, як коза на ярмарку.

ОКСАНА: Так, але про це ніхто не знає, окрім тебе.

СТЕПАН: І це вистачає. Я тебе маю у своїх руках. Хочеш, — зробимо угоду. Ти, без жодної гри в чесноти і патріотизми, скажи мені, хто туди належить, крім

твого коханця, і де їх всіх можна накрити... або...

Оксана: Або?!

СТЕПАН: ... або тебе, за моїм доносом, завтра примкнуть і там будуть видушувати з тебе, як із цитрини, всі відомості. Там усе виспіваєш, ще й додаси більше, як знаєш.

ОКСАНА: Це дуже цікаво. Я ніколи не сподівалася, що ти такий підлий і що ти міг би щось такого зробити.

СТЕПАН: Що?! Підлий?! Як ти смієш таке говорити?! Ти... Ти сама підла. Ходиш з таким падлецом, тим своїм коханцем, разом із ним та з іншими такими бандитами, робите підлу, підривну роботу проти нашої партії, проти мене і проти інших наших комуністів, таких як я.

ОКСАНА: Не смій його ображати. Андрій наскрізь чесна людина. Нічого підлого він не зробив. Він український патріот, патріот свого народу. Він та інші такі як він виступають в обороні свого народу, виступають проти придушення всього, що українське, проти загального обмосковлення, проти нищення нашої української культури, проти злобного нищення нашої старовини, проти фальшування нашої історії...

АНДРІЙ: Замовчи! Не можу того слухати. Ти ворог советського народу.

ОКСАНА: Вони виступають проти всього, що зі шкодою для українських інтересів іде на користь Москви. Розумієш тепер? І не такі, як він, а власне такі, як ти, є шкідниками й зрадниками українського народу і українських інтересів. Оце і все, коли хочеш знати.

СТЕПАН: Ти гадино! (Вихаплює з-під подушки револьвера та, прицілюючись, зближається до неї). Я — сам тебе знищу. Ти смієш мене, заслуженого члена партії, називати підлим? Ти... ти... сволоч націоналістична. Я тебе знищу і ще медалью заслуги дістану. Ти націоналістичне сміття!

ОКСАНА (хапає раптом Степана за ранену руку, скручує її, вириває братові револьвер).

СТЕПАН (скрикує болісно. Скиглить і безсило відступає).

ОКСАНА (тримає тепер револьвер для оборони): Бачиш? Твоя рука слаба. Тобі треба більше уважати на себе. Краще залиши це і перестань бути злим. Будь людиною. Будь братом.

СТЕПАН (скиглить із болю): Ти вуличниця найгіршого покрою. Ти ще смієш мене повчати? Ти мені за це заплатиш. Ще цієї ночі будеш в КГБ і там не будеш така відважна. Ти сміття націоналістичне!

ОКСАНА: Щоразу більше приходжу до переконання, що ти дуже зла і страшенно підла людина. Дивуюся, звідки така підла душа могла вродитися в нашій родині?!

СТЕПАН: Закрий морду! (Раптом хапає ножа, що лежить на столі, і кидається на Оксану). Ти, сволоч!

ОКСАНА (борониться, чути постріл).

СТЕПАН (звалюється на канапу).

ОКСАНА: Ой, що я зробила?! (Стоїть якийсь час над Степаном, кладе ніж на стіл, а револьвер поблизу руки брата). Може так і краще. Не хотіла я цього, але другого виходу не було. (Стоїть хвилинку, опісля вдягає пальто і помалу відходить. Сцена порожня. По якомусь часі чути стук у двері, входить КГБ-іст, здивовано приглядається).

КГБ-іст: Что ти сделал? Дурак ти такой. Вот і канєц. (Торкає Степана). Дурак ти, панімасш? (Піднімає револьвер, оглядає). Хорошенький, заграничної, новенький. (Бере в руку, витирає, націлюється). П'ятьсот рублей ловко. Да, да. П'ятьсот рублей! (Оглядається, ховає револьвера в кишеню). От, какой ти дурак, панімасш. Не удалось раз, удастся другой раз. Людей много... Что начальство скажет? (Помалу відходить, стає, хвилину думає, скоро вертається назад і кладе револьвер біля руки Степана. Вибігає зі сцени).

— З а с л о н а —

## ДІЯ ТРЕТЯ

( З м о в а )

*Обстановка — як у попередній дії.*

ОКСАНА (гостить кавою свою товаришку Наталю, учительку, безпартійну і релігійну): Прошу бери!

НАТАЛЯ: Бачиш, мене втягають силою до комсомолу.

ОКСАНА: Ну, і що?

НАТАЛЯ: Що ж? Не належала я з дитинства, хоч великі прикrostі з тієї причини мала, та й тепер уже пізно. Однаково я не можу все робити і все думати під диктат інших людей. Мої думки вільні. Я шукаю життєвої правди самостійно, згідно з власною совістю і власним переконанням.

ОКСАНА: Так, це правда. В комсомолі не можна думати самостійно. Всі мусять танцювати московської дрібушечки так, як партія грає. Люди зі страху перед переслідуванням не виявляють своїх думок. Скриваються й просто бояться.

НАТАЛЯ: Так! Навіть, як хто говорить по-українськомu, то й на це вже криво дивляться. Тяжко влаштуватись на працю такому, що занадто показує своє українство.

ОКСАНА: І це називається українська республіка?!

НАТАЛЯ: Найгірше те, що у своїй власній державі першість має все, що російське. Дуже прикро, що українська мова є в такому пониженні.

ОКСАНА: Що ж! Як я сказала — люди бояться. Не хочуть попасти до дому божевільних.

НАТАЛЯ: Просто тяжко подумати, що у своїй державі

за любов і оборону всього, що рідне, засилають до психушок або на роки тяжких робіт.

ОКСАНА: Пришиють зараз протидержавну пропаганду чи щось подібне і справа готова. Такого страшного поневолення не було навіть за царів.

НАТАЛЯ: Щось мусить статися. Так далі бути не може. Скоро вони нас зовсім знищать.

ОКСАНА: Людей, що мають відвагу проявити свою власну думку і стають в обороні наших прав, виарештовують, а решта, зі страху, стає слухняними рабами. Таких прикладів багато.

НАТАЛЯ: От, хоча б взяти твого Андрія. Якби таких було більше, то український нарід не був би в такому пониженні.

ОКСАНА: Ах! Справа Андрія зовсім пропаща. Останньо, як зачуваю, мають його перевезти до спеціальної тюрми, звідки, як кажуть, вже немає вороття!

НАТАЛЯ: Цікаво, таж говорили вже про амнестію.

НАТАЛЯ: І я теж про це чула і тишилася даремно. В нашій державі амнестія може бути лише для злодіїв чи інших хуліганів, але не для таких, як Андрій.

НАТАЛЯ: А чи ти пробувала піти на побачення з ним в тюрмі?

ОКСАНА: Пробувала. Багато ходження і допитів, та вкінці, дякуючи прокуророві Зоценкові, дістала дозвіл на три хвилини побачення.

НАТАЛЯ: І що ж? Коли це було?

ОКСАНА: Нічого. Андрій відмовився бачитись зі мною.

НАТАЛЯ: О, яка шкода! Це вже сьомий рік добігає, як його засудили. Ти мала тоді велике щастя, що і тебе тоді не замкнули, бо в них це скоро. Тимбільше, що всі знали, що він до тебе заходив.

ОКСАНА: Мені й самій дивно, що мене тоді не заарештували. Багато поміг мені сам Андрій. Він тоді в суді назвав мене зрадницею і знищив мене морально. Він дослівно сказав: „Не знайдеш у житті життя не зазнаєш”. І так воно є. Не маю спокою. Дуже важко було мені почути від нього такі слова, але

можливо, це й допомгло мені, що мене тоді звільнили.

НАТАЛЯ: Це дуже правдоподібне.

ОКСАНА: А крім того, прокурор Зоценко, що був тож приналежний до тієї розправи, був особисто зацікавлений мою особою. Він просто закохався в мені і вплинув на те, що мене тоді звільнили.

НАТАЛЯ: Я чула про того прокурора Зоценка. Кажуть, що це порядна людина. Як розповідають, він вже не одному поміг.

ОКСАНА: Він ще й тепер не дає мені спокою. Хоче женитися. Він не розуміє, що я Андрія не можу забути. Я все викручуюся, як можу, а правди не можу йому сказати. Просто боюся. Та тепер я рішила відмовити йому рішуче і заявити відверто, що не збираюся виходити заміж, і що я маю дитину, про яку майже ніхто не знає.

НАТАЛЯ: А правда. Якже ж твій хлопчик? Він уже десь величенький. Де він тепер?

ОКСАНА: Він дуже гарна дитина. Дуже розумний. Незабаром 8 роцків буде мати. Він стало живе у моєї тітки, на селі. Мабуть ніколи не побачить свого тата.

НАТАЛЯ: Ну, не можна так казати. Якто кажуть: час на часі не стоїть. Сьогодні є так, а завтра може бути інакше.

ОКСАНА: Ах, якби я хотіла його побачити. Так мені прикро, що я йому не можу вияснити того всього, що сталося.

НАТАЛЯ: Так! Це було б дуже добре, тимбільше, що там могли йому наговорити багато такого, що він тепер чує жаль до тебе.

ОКСАНА: Так мені тяжко на душі. Все мені здається, що моя вина в тому, що він так карається. Забагато я довіряла моему братові. Говорила я з ним про такі речі, про які не повинна була говорити.

НАТАЛЯ: Що ж?! Прикра помилка з твого боку. Не робила ти цього в злій вірі, тож не можеш собі приписувати вини.

ОКСАНА: Живу тільки надією, що колись таки його по-

- бачу, тоді все йому виясню, всю правду розкажу, яка не дає мені спокою.
- НАТАЛЯ: Так, це було б дуже добре, але сама кажеш, що Андрій відмовився тебе бачити.
- ОКСАНА: Тимбільше мені прикро. Тим тяжче мені на душі. Не сподівалася я, що брат покажеться таким злим. Чому мене тоді не замкнули?! Здається, в тюрмі було б мені не так важко.
- НАТАЛЯ: Так тобі тільки здається.
- ОКСАНА: Хотіла б я говорити з ним, все сказати, вияснити, виплакати перед ним, виявити свій жаль, то може тоді він зрозумів би мене.
- НАТАЛЯ: Це було б дуже добре, але як переконати його, щоб він не відмовлявся бачитись з тобою? — Знаєш, я маю ідею. А що, якби я поспробувала його побачити і з ним поговорити про тебе?
- ОКСАНА: Не знаю, чи це допоможе. Що ти можеш йому сказати?
- НАТАЛЯ: Скажу йому все про тебе. Попробую переконати його, щоб не відмовлявся з тобою побачитись.
- ОКСАНА: Це неможливо! Не забувай, що ти мусиш говорити при свідках, а якщо свідків нема, то напевно є підслуховий апарат.
- НАТАЛЯ: О, так, це правда. Я про це не подумала.
- ОКСАНА: А мені так важко на душі. Хотіла б говорити з кимсь, хто мене зрозумів би і заспокоїв мою душу. Або не раз хотіла б десь втекти далеко від людей і бути на самоті. Якби не дитина, здається — покінчила б із собою.
- НАТАЛЯ: Знаєш — маю ідею. Слухай мене, Оксаночко, що я тобі пораджу. Слухай мене уважно. Знаєш що? — піди до сповіді. Скажи при сповіді все, що давить твою душу, а побачиш, що буде тобі легше.
- ОКСАНА: Якже ж так? Я ж ніколи не сповідалася. Я ж комсомолка. Про Бога чи про сповідь нам не вільно навіть думати.
- НАТАЛЯ: Це нічого. Про те, що ти ніколи не сповідалася, скажи теж при сповіді. Я знаю одного старенького священика. Дуже розумна і чесна людина. Він



був раніше католицьким священиком. У нього хворі ноги і йому тяжко стояти. Він мусить сидіти, як сповідає. Його завжди застанеш у церкві святого Михаїла. Звичайно раненько від сидить і молиться, зараз за бічним вітварем. Піди до нього. Відкрий перед ним свою душу і не пожалуєш.

ОКСАНА: Я сама знаю одного священика. Того, що давав мені і Андрієві шлюб. Ти знаєш його. Ти ж була нам за свідка. Мушу сказати, що він залишив у мене дуже приємний спогад. Я не раз думала про нього. Хотіла з ним поговорити, порадитися, та він живе десь за містом, і я не знаю, де його шукати. А про сповідь я ніколи й не думала. Сама не знаю. Так мені дивно подумати, що я мала б піти сповідатися. Дійсно не знаю, що маю тобі відповісти. (Чути стук у двері. Оксана підходить до дверей і несміливо питає): Хто там?

ІВАН (з-за дверей): Це я, Іван. Вибачай, чи є Наталя в тебе?

НАТАЛЯ (схопилася): Це мій Іван. Але чого він аж сюди забіг? Щось мусіло статися.

ОКСАНА: Хвилиночку, я вже йду. (Відчиняє двері).  
Прощу, заходь!

ІВАН (входить несміливо): Вибач, може не впору зайшов. Наталя казала мені, що збирається тебе відвідати, то не заставши її вдома, зайшов до тебе.

ОКСАНА: Дуже приємно. Прощу дуже. Гостям раді. Нап'єшся чаю чи кави?

ІВАН: Дуже дякую. Радше чаю, з цитриною, якщо можна.

ОКСАНА: Трошки мусимо пождати, поки вода закипить.

ІВАН: Ви собі тут гарненько сидите, попиваєте чайок і не знаєте, що сталося.

НАТАЛЯ: А що? Я не казала?! Що сталося? Війна?

ІВАН: Ні, не війна. Андрій Короленко втік із тюрми і пропав, як камінь у воду.

ОКСАНА (зворушено): Що ти кажеш?! Це правда? Втік із тюрми?

ІВАН: Вся поліція на ногах. Шукають, але безуспішно.

Арештовують людей. Прокурор Зоценко арештований.

НАТАЛЯ: Дуже шкода. Треба мати на увазі, що можуть і до тебе зайти.

ІВАН: Не думаю. Напевно обсервують, але не зайдуть.

НАТАЛЯ: Ти, Оксано, могла б заночувати у мене.

ІВАН: Ні, втікати немає рації.

НАТАЛЯ: Все таки треба це мати на увазі.

ОКСАНА: Так, це правда. Ховатися нічого не допоможе. Та й де ховатися і як довго?

ІВАН: Так, треба заховати спокій і чекати, що буде далі. А тепер, якщо хочеш, погости мене часом, я дуже радо вип'ю і піду, бо маю ще дещо полагодити.

ОКСАНА: Я зараз. (Відходить).

ІВАН: Щось не добре в нашій партії. Один на одного доносить. Переліцитовуються у вірності партії. Дуже неприємні відносини.

НАТАЛЯ: Маєш якісь неприємності? Може знову той москаль?

ІВАН: Ні, але вже маю того досить. Не можу стерпіти тої забріханости.

НАТАЛЯ: Мусиш із тим миритися і мовчати, бо інакше виженуть з праці, а чого доброго ще можеш піти пасти білих медведів, або й до лікарні.

ІВАН: Я маю пляни, але я не є зовсім певний, бо це зв'язане з ризиком.

НАТАЛЯ: Які пляни? Кажі!

ОКСАНА (приносить чай): Прошу! Чай готовий. Ми вже випили. Прошу цукор, а тут цитрина.

НАТАЛЯ: Які ти маєш пляни? Кажі скоро, прошу.

ОКСАНА: Я все думаю про Андрія. Якщо це правда, що він утік, то тепер було б добре якось йому допомогти. Тільки де його відшукати? Так боюся, щоб його не зловили. Щоб йому лише пощастило.

ІВАН: Найкраще — вичекати. Не можна робити жодних підозрілих потягень.

ОКСАНА: Журилась я і боліла над тим, що він карасться в тюрмі, а тепер журюся, бо не знаю, як йому допомогти. Журюся, щоб йому тільки пощастило.

ІАТАЛЯ: Молися. Проси Бога, щоб мав його в своїй опіці.

КСАНА: Як? Я ж ніколи не молилася. Чи Бог мене вислухає?

ІАТАЛЯ: Пробуй! Я буду теж молитися. Бог добрий.

ЗАН: Я в цій справі не можу нічого сказати. Знаю тільки, що коли тато помер, то моя мама багато молилася і по молитві завжди приходила до мене малого, пестила мене і говорила: „не плач, Івасю, якось ми собі раду дамо. Бог нам допоможе”.

КСАНА: Ну, і що?

ЗАН: Можливо, що Бог нам і помагав. Хоч тато помер, то в нашій хаті не було біди. Мама була дуже зарадна.

ІАТАЛЯ: Тому пробуй і ти молитися. Все в Божих руках. Я відчуваю, що все буде добре. (До Івана): А ти, Івасю, скажи, прошу тебе, які ти маєш пляни? Скажи, бо дуже кортить знати.

АН: Ну, не тепер. Іншим разом. Тепер я мушу вже йти.

ІАТАЛЯ: Ні, ні! Так не можна. Почав говорити, то й кінчай. Кажі, які пляни, що думаєш робити? Чи не думаєш ти втікати літаком заграницю і там залишитися?

АН: Так, ти вгадала. Щораз більше визріває в мене думка втікати. Вже маю досить того всього. Хочу подихати свіжим повітрям.

САНА: Куди, заграницю? Як? А чи пустять?

ІАТАЛЯ: Ах, ти не знаєш. Він хоче втікати заграницю літаком. Та ж він летун. Вже якийсь час був призабув, а тепер знову.

АН: Ні, не призабув. Увесь час про це думаю, а тепер, здається, прийшла пора.

ІАТАЛЯ (обурено): Прошу дуже! Втікай! А з-за води напиши. А я тимчасом пошукаю собі іншого хлопця. Кращого за тебе.

Н: О, ні, моя кохана. Так добре не буде. Ти полетиш зі мною.

ІАТАЛЯ (усміхнено): Так?! То ти хочеш мене взяти із собою?

ІВАН: Очевидно. Якщо ти тільки погодишся.

НАТАЛЯ: О, я годжуся! Я з тобою всюди, куди б ти пішов, хоч правду кажучи, — боюся.

ОКСАНА: Як бачу, ви хочете втікати. Я знову залип сама. Як я це все переживу?!

НАТАЛЯ: Хвилиночку, — Івасю! А що, якби й Оксана з нами? Чи це можливе?

ІВАН: Я особисто не маю нічого проти того. Я однієї речі не можу ручити. Риск для нас усіх однак великий.

НАТАЛЯ: Що ж ти на це? Чому ти не мала б шукати кращої долі в інших краях? Може колись буде можливість повернутися.

ОКСАНА: Ви ж знаєте, що я тепер не можу. Мій брат Андрій буде мене шукати. Сама не знаю, що зі мною буде. Не раз думала про заграницю, та тепер не можу відважитись.

НАТАЛЯ: Андрієві ти нічого не допоможеш. Він сам шукати доріг заграницю.

ОКСАНА: Я хотіла б, та зважитися на такий крок, я не можу мені так тяжко.

ІВАН: Подумай про свого сина. Що його тут чекає? Йому ж до школи треба, а знаєш, він син всього народу. Яке тут для нього майбутнє?

ОКСАНА: О, це найболючіше для мене питання.

НАТАЛЯ: Іван має рацію. Мусиш рішитися.

ІВАН: Тут нема що довго думати. Втікаємо всі разом. Вже завтра чи в найближчих днях їдь на село і візьми синка, так під неділю. Я ще дам докладні інформації завтра ввечорі. Жодних речей зі собою не брати, лише те, що на собі, чи якісь вартісні речі — Значить, вирішили! Згода?

НАТАЛЯ: Згода, згода. Ах, як гарно. Я так тієї речі побачиш, що все буде добре. Молися і я буду молитися. Проси Бога про поміч. Піди завтра до святого до того старенького священика. Це в церкві св. Михаїла. Пам'ятай! Він завжди сповідає по правій стороні церкви, зараз за бічним вівтарем.

ОКСАНА: Все прийшло так нагло. Так багато змінилося, а я це все подолаю?

НАТАЛЯ: Не журися! Пам'ятай, Бог завжди помагає відважним. Помолися щиро до Бога, а набереш сили й рівноваги духа.

ІВАН: Отже завтра ввечорі прийду і все виясню — як і коли. Ти їдь на село і привези синка. А тепер вже мусимо йти. Я й так уже спізнився.

НАТАЛЯ (скоро надіває плаща): Пам'ятай, піди конечно до сповіді. Все йому щиро розкажи. Відкрий свою душу перед ним, а він тебе потішить, порадить і повчить. Не забудь! Це дуже розумна і чесна людина.

ОКСАНА: Сама не знаю. Нічого не обіцяю. Якесь я така безпомічна, нерішуча.

ІВАН: Не бійся, все буде добре. Маю добрих приятелів. Поможуть і сліди затруть. Так будь здорова і спокійна. Найважливіше — нікому не вільно про це й словечком згадати, бо все пропаде. Так до завтра вечора. Тимчасом! (Відходить).

НАТАЛЯ (цілує Оксану, і на відході): Нічим не журися! Все буде добре, ще й Андрія за границею відшукаємо! (Відходить).

ОКСАНА (замикає за ними двері, задумана): О, Боже! Як це дивно! Я ж ніколи до Тебе не зверталася. Чи Ти чуєш мене, Боже? (Падає навколішки) Прошу Тебе, — допоможи йому! Рятуй його!

— З а с л о н а —

## ДІЯ ЧЕТВЕРТА

( С п о в і д ь )

*Обстановка: Ріг церкви з нутра. З лівої сторони вітвар, з правої на фронті столик із похилим верхом, на якому лежить хрест і розкрита євангелія. По боках два ліхтарі і свічі. Збоку — лавка, а на ній великий молитовник. На стіні на вішаку висить чорний чернечий габіт. Священик сидить на лавці й сповідає старшу жінку. Його палиця стоїть сперта збоку, а трохи далі друга палиця.*

**СВЯЩЕНИК:** Пам'ятайте. Будьте дуже обережні.

**ЖІНКА:** Не бійтеся, отченьку. Все буде добре. Ніхто не дізнається. Як камінь у воду.

**СВЯЩЕНИК:** Скажіть йому, щоб авто добре переглянув і приготував до далекої дороги. І ще раз прошу — нікому про це ні словечка.

**ЖІНКА:** Все буде добре, отченьку. Чи це мені первина?

**МОНАХ** (входить, нахиляється до сповідника і шепче):  
В церкві багато КГБ-істів. Коголь шукають.

**СВЯЩЕНИК:** Що? КГБ-істи? А як у нас у підвалі?  
Чи там усе в порядку?

**МОНАХ:** Нічого підозрілого. Всі сліди затерті. Будьте спокійні. Кінчайте скоро і приходьте нагору. Це вже коло 8-ої години. В церкві людей дуже мало. (Відходить).

**СВЯЩЕНИК** (по часі до жінки): Ви чули? Мусимо кінчати. Мушу вже йти. Будьте дуже обережні. Нехай вас Бог благословить. — (Дає жінці розгрішення, встає, бере палицю, підпирається, скидає епітрахиль і вішає на вішаку, де вже є габіт, дає великий хрес-

ний поклін перед вітарем і відходить, підпираючись палицею).

**ЖІНКА** (хреститься, обертається до вітаря і складає поклін, помалу відходить зі сцени).

**ОКСАНА** (по деякім часі входить несміливо; завинена в хустку, подібна до старшої жінки. Хвилину стоїть, опісля помалу підходить до вітаря, стає навколішки, нахиляється і молиться. По хвилині голосно): Боже! Я ж Тебе не знала. Не гнівайся на мене й поможи мені! Рятуй його! (Нахиляється і молиться).

**КГБ-іст** (за сценою): Всі познаки вказують на те, що він мусить десь бути в церкві; дивуюся, що ви його не бачили. (Входить справа на сцену, а за ним священник).

**СВЯЩЕНИК**: Ні! Рішуче ні! Я нікого такого не бачив. І не думаю, щоб у такий час, коли церква майже порожня, хтонебудь міг тут ховатися.

**КГБ-іст** (переходить із священником сцену, звертає увагу на Оксану, але йде далі й обидва виходять наліво).

**АНДРІЙ** (по часі, з протилежного боку входить помалу на сцену. Він зарослий, худий, знищене вбрання. Оглядається на всі боки, скрадається. Хочє йти далі, але вертається. Звернув увагу на Оксану, що молиться, і підходить до столика. Надіває габіт і епітрахиль, сідає. По хвилині витягає з кишені бороду і вуси і чіпає собі на лице. Накидає на голову капішон, бере молитовник, нахиляється і ніби молиться).

**КГБ-іст** (знову переходить сцену зліва направо, звертає увагу на Андрія, але йде далі).

**ОКСАНА** (по якімсь часі встає, помалу підходить до столика і стає близько Андрія).

**АНДРІЙ** (по хвилині): Ти до сповіді, дочко?

**ОКСАНА**: Так, отче. Якщо дозволите.

**АНДРІЙ** (по хвилині): Підійди ближче, дочко, або стань навколішки. Так буде вигідніше.

**ОКСАНА** (стає на коліна).

**АНДРІЙ** (по часі): Коли ж ти, дочко, останній раз сповідалася?

ОКСАНА (по надумі): Я ніколи не сповідалася. Це моя перша сповідь.

АНДРІЙ: Чим же ти образила Бога, що вже тепер рішила піти до сповіді?

ОКСАНА: Я властиво сама не знаю. Все, що я робила в житті, я робила з вірою і переконанням, що я роблю добре, що так треба.

АНДРІЙ: Все ж таки, ти прийшла до сповіді.

ОКСАНА: Прийшла, бо не маю спокою. Думки мої розтерзані.

АНДРІЙ: Що ж саме тебе мучить? Що не дає тобі спокою? Скажи відверто, а легше тобі на душі буде.

ОКСАНА (по надумі): Вже восьмий рік минає, як мене і мого Андрія доля розділила.

АНДРІЙ (зворушено): Андрія? Якого Андрія? (Приглядається). О-о!! (Пізнав Оксану).

ОКСАНА: Мого Андрія. Андрія Короленка. Може чули? Вже восьмий рік карається в тюрмі, а вчора, кажуть, втік із тюрми.

АНДРІЙ. О, так, так! Чув, чув! Знаю ту історію. (По надумі). Чого ж тобі тепер до нього?

ОКСАНА: Не маю спокою. Здається мені весь час, що він через мене карається в тюрмі. Що моя вина в тому, що його тоді арештували.

АНДРІЙ: Чому? Чи ти наслала на нього КГБ-істів, щоб його арештували?

ОКСАНА: Ні, не те. Я цього не зробила.

АНДРІЙ: А що? В чому твоя вина супроти нього?

ОКСАНА: Вина моя в тім, що я вірила занадто людям. Що я в приступі щирости й запалу в дискусії сказала дещо забагато про те, чого не повинна була нікому сказати.

АНДРІЙ (до себе, півголосом): Так я і думав.

ОКСАНА: Слухаю вас, отче. Що ви питаєте?

АНДРІЙ: Кому ж ти що сказала? З ким ти говорила про справи, що не повинна була говорити?

ОКСАНА: Ах, тяжко мені про це згадувати. Слова „не повинна” ножем ріжуть мене по серці, та правди не змінити. Це мій гріх і з тим мушу жити.



АНДРІЙ: А все ж таки — з ким ти говорила про те, що не повинна була говорити?

ОКСАНА (по надумі): Мій рідний брат. Такий був близький, а виявився такий далекий і такий злий.

АНДРІЙ: Чому ж ти це зробила? Ти ж любила свого Андрія! Чому?

ОКСАНА: Любила я його дуже, і сьогодні люблю його ще більше. Люблю Андрія за його мужність, за його ніжність, за його розуміння щастя. За його співчутливість, за все його люблю. Він був для мене єдиний. Я понесла б найбільші жертви, щоб він знав, як я терплю за свою наївну щирість, за свою несбачність. На думку не приходило мені ніколи, що мій брат покажеться таким злим.

АНДРІЙ: Так! (По надумі): Що ж властиво сталося, що брат твій застрелився? Які були причини, що він сам наложив на себе руку? Це незрозуміло!

ОКСАНА: І це мене мучить і не дає мені спокою.

АНДРІЙ: Чому? Що ж ти маєш з тим спільного?

ОКСАНА (по часі): Мій брат не застрелився. Мій брат згинув від кулі з моєї руки. Я його вбила.

АНДРІЙ: О, так? То він не наложив на себе руки? Ти вбила його?

ОКСАНА: Вбила, бо мусіла. Він сам тому винен. Я вбила його у власній обороні. Я вбила злу людину, небезпечну людину.

АНДРІЙ (по довшій надумі): Що ж тепер?

ОКСАНА: Тепер, коли я відкрила перед вами, отче, свою душу, здається мені, що вже не так важко на душі. Хотіла б ще, щоб і мій Андрій міг заглянути в моє серце. Я не сподіваюся прощення від нього. Забагато він натерпівся через мене, але може все ж таки йому було б легше на душі, пізнавши, що я не зробила цього навмисне.

АНДРІЙ: Так, це правда, але і тепер ти можеш бути спокійною. Велика вина по твоїм боці, але вина несвідомо. Це властиво не вина, а трагічна помилка. Нехай тобі Бог простить так, як я тобі прсцаю.

ОКСАНА: Спасибі вам, отче. Поласшало мені на душі.

А ще було б легше, якби я знала, що він у безпечному місці. Що нічого йому не грозить. Що він улаштував своє життя і забув про всі ті трагічні переживання, ... а також ... забув ... забув ...

АНДРІЙ: Про що? Про що забув?

ОКСАНА: ... забув ... про ... про мене.

АНДРІЙ (по надумі): Важко сподіватися, щоб він забув тебе, якщо він дійсно щиро тебе любив. А ти? Чи можеш так легко його забути?

ОКСАНА: Я — що іншого. Я його ніколи не забуду, хоч я свідомо, що він до мене ніколи не повернеться.

АНДРІЙ: Ні, дочко. Якщо твоє серце чисте, май в Бозі надію та вір, що все скінчиться добре.

ОКСАНА: Дякую вам, отче. Хочу вірити, хочу сподіватися, хоча це дуже важко.

АНДРІЙ: Вір, дочко. Йди і будь доброї думки. Будь дуже обережна. Дбай про своє здоров'я і сподівайся, що все добре скінчиться.

ОКСАНА: Ще раз дякую вам, отче. Дуже вдячна вам за слова потіхи і прощення.

АНДРІЙ: Нехай Бог простить тобі так, як я тобі прощаю. Йди вже.

ОКСАНА: Дуже дякую вам, отче. (Встає і хоче відходити).

АНДРІЙ: Хвилиночку! (Оксана затримується). Що ж ти тепер думаєш робити?

ОКСАНА: Сама не знаю. (По хвилині): Змовляємося втікати заграницю.

АНДРІЙ: Це дуже добре, але як це ви думаєте зробити?

ОКСАНА: Мушу знову зрадити тасмницю. Чоловік моєї подруги — летун. Хочемо втікати всі разом літаком.

АНДРІЙ: Це дуже добра думка. Нехай вам Бог помагає. Як будеш, дочко, заграницею, старайся дістатися до Америки. В Чикаго живе мій родич, професор Стебло. Всі його там добре знають. Легко його відшукати. Затям собі: професор Стебло. Зайди до нього і передай привіт із рідного краю. Будь стало з ним в контакті. Він тобі допоможе. Дуже добра людина.

- ОКСАНА: Дуже дякую вам, отче. Зайду, обов'язково зайду. Щоб лише нам пощастило.
- АНДРІЙ: Іди вже. Будь спокійна. Нехай Бог має тебе і вас усіх у своїй опіці.
- ОКСАНА: Ще раз і ще раз велика дяка вам, отче. (Встає і помалу відходить).
- АНДРІЙ (дивиться їй услід і в останнім моменті): Дочко! Ще одну хвилинку.
- ОКСАНА (поспішно завертає і стає біля нього): Слухаю вас, отче.
- АНДРІЙ: Чи не схотіла б ти, дочко, зробити мені прислугу? Бачиш, тепер такі часи настали. Будь така добра і зайди до отця настоятеля та скажи йому, що човен на морі потребує помочі. Більш нічого. Він буде розуміти, що це значить. Нікому про це не говори, лише йому. Це все. Дуже тебе прошу. Піди!
- ОКСАНА: Добре, я піду. Я вже йду.
- АНДРІЙ: Скажи йому, що човен на морі потребує помочі, і більш нічого.
- ОКСАНА: Добре, скажу.
- АНДРІЙ: Будь дуже обережна. Якби тебе хто питався, чого туди заходила, то скажи, що хотіла дати на Службу Божу за душу мами чи тата.
- ОКСАНА: Так, вони обоє вже давно померли.
- АНДРІЙ: Вправді, це також не добре, але краще, як щось іншого.
- ОКСАНА: Добре, отче. Я радо для вас це зроблю.
- АНДРІЙ: Дуже тобі дякую. Це дуже важне. Колись довідаєшся в чому справа, а тепер вже йди. Нехай тебе Бог має в своїй опіці.
- ОКСАНА: Дуже вдячна вам за все, отче. Я така підбадьорена. Дуже радо вам це зроблю. (Відходить).
- АНДРІЙ (дивиться їй услід. Поправляє вуси і бороду. По часі встає і скидає епітрахиль і хоче виходити. Побачив палицю, взяв, зважив у руці і, підпираючись, звернувся до виходу. — З тої самої сторони, куди пішла Оксана, йому навпроти виходить КГБ-іст).
- КГБ-іст (затримує рукою): Стій! Ти хто такий?

АНДРІЙ (заклопотано): А-а! Здорові були, громадяни-не! А скажіть, будь-ласка, чого це поліція зайшла до церкви? Чи когось шукають?

КГБ-іст: Відомо ж, що шукають. Що ви, батюшка, спали, що нічого не знаєте?

АНДРІЙ: Я... бачите... вийшов раненько сповідати. Не було людей, то я молився і видно задрімав трішки. Піду я дещо перекушу. Ще нічого в рсті сьогодні не мав.

КГБ-іст: Якже ж ви вийдете з церкви? Вас не пустять. Нікого не випускають без допитів. Арештували вже пару осіб. Одного підозрівають, що це той, за ким шукають. Тепер його допитують.

АНДРІЙ: О, то це аж так?

КГБ-іст: Але що я вам хочу сказати: ви мене не бійтсся. Я вже довший час маю вас на оці. Так би сказати — охороняю вас. Жінку, що у вас сповідалася, я теж скерував до безпечного виходу.

АНДРІЙ: Чому ж ви це робите? Ваш мундир говорить що іншого.

КГБ-іст: Мундир часами говорить неправду, як ось в моєму випадку. Скажу вам, що я — не є я. Підшиваюсь під ім'я злодія, що вже давно згинув, про що ніхто не знає. І так вже п'ятий рік служу під чужим ім'ям і охороняю себе та інших. До якогось часу, очевидно, поки не накриють.

АНДРІЙ: Це дуже цікаво і дуже небезпечно. Яке ж ваше правдиве прізвище, якщо можна знати?

КГБ-іст: Прізвище не важне. Сказав я вам це все тому, щоб ви мені довіряли. А тепер, якщо хочете вийти звідси, то йдіть поперед мене, як арештований.

АНДРІЙ: Я мушу вам вірити. Іншого виходу не маю.

КГБ-іст: Я випроваджу вас бічним виходом. Там на варті є мій приятель. Нас є двох. Співпрацюємо разом. Для всіх інших ми ніби розсварені і часто визиваємо один одного словами так, для ока.

АНДРІЙ: Нащо ви мені це все говорите? Я ж можу вас видати.

КГБ-іст: Я завжди ризикую. Люблю газард і риск, а при

тім помагаю людям. Та я й не вірю, щоб ви це зробили, а якби навіть і так, то вам це нічого не допомогло б. Я вибрешуся, а вас затримують.

**АНДРІЙ:** Ну, звичайно, я цього не зроблю. Навпаки, буду вам дуже вдячний. Дуже шкодую, що вас не пізнав я раніше. Можливо, колись ще стрінемося в житті. Цікаво було б поговорити.

**КГБ-іст:** Увага! Не говорити і без опору йти, куди скажу. Надходить небезпечний дурак. (По часі до когось, що за сценою): Здоров, Ванька. Добре, що ти надходиш. Піди в тамту сторону, до головного вівтаря, поглянь добре, бо мені здається, що там ще хтось мусить бути. Я тимчасом відведу ще цього старого чорноризника.

**ГОЛОС** (за сценою): Добре; вже всі сходяться. Ідемо скоро додому. Вже піймали пташку. Не признавався, але як потекла юшка, то до всього признався. Я зараз там буду.

**КГБ-іст** (до Андрія): Ми підемо в той бік — там є бічний вихід. Вперед! Ідіть, як арештований. (Виходять).

— З а с л о н а —

## ДІЯ П'ЯТА

(Зустріч)

*Обстановка: Гарно прибрана фронтова кімната проф. Стебла в Чикаго. Багато книжок, журнали і знімки. Софа, столики. Напереді справа столик і два вигідні стільці. На столику альбом із фотознімками, українські газети. В другім куті — дзеркало.*

ДРУЖИНА ПРОФ. СТЕБЛА (прибирає і говорить до 9-літнього хлопчика Юрчика, сина Оксани, що бавиться збоку біля канапи): Бачиш, Юрчику, тут, в Америці є зовсім інакше, як у нас, в Україні. Тут всі говорять по-англійському. Як ти ходиш тут до школи, то будеш мусіти вчитися по-англійському говорити.

ЮРЧИК: А я не хочу.

ДРУЖИНА: Чому не хочеш? Будеш мусіти, бо інакше тебе ніхто не буде тут розуміти. Пригадуєш, та пані, що прийняла тебе до школи? Як вона називалася? Пригадуєш? Пані...

ЮРЧИК: Пані Галя.

ДРУЖИНА: Так, бачиш, ти пам'ятаєш. Пані Галя. Вона також казала, що ти мусиш помалу вчитися по-англійському говорити.

ЮРЧИК: А вона дала мені англійську книжку, але я не розумію, що там написано.

ДРУЖИНА: А скажи мені, як по-англійському називається книжка? Я вже тобі казала, пам'ятаєш?

ЮРЧИК: Книжка, то... бук. Смішно, бук, ... але книжка гарніше, як „бук”.

ДРУЖИНА: Так, це правда, Юрчику. Для нас, україн-

ців, все, що українське то найкраще, але американське теж гарне. Ось твоя мама купила тобі нові черевички. Це американські черевички. Чи вони тобі не подобаються?

ЮРЧИК (дивиться на черевички): Так, подобаються. — А коли вже мама прийде?

ДРУЖИНА: О, мама так скоро не прийде. Мама твоя мусить працювати, щоб заробляти гроші на твоє і своє утримання. А ходи сюди, Юрчику! (Зближається до нього): Скажи мені, чому твій татко з вами не приїхав? Якщо б твій татко був з вами приїхав, то твоя мама може не мусіла б тепер працювати, щоб заробляти на ваше життя. А скажи мені, як твій татко називається?

ЮРЧИК: Я не знаю. Я татка ніколи не бачив. Я... я не маю татка.

ДРУЖИНА: О, так, я розумію. То нічого, Юрчику. Твоя мама є дуже добра й дуже гарна, то напевно скоро постарасться для тебе тата.

ЯРЧИК: Як постарасться?

ДРУЖИНА: Не журися! Я вже про це подбаю. (Чути дзвінок). О, хтось дзвонить. Почекай хвилину. Я зараз вернуся. (Виходить. По хвилині чути голос): Ах, Андрію! Ти звідки тут взявся? Прошу дуже! Заходь!! (Входять). Ах, Боже! Яка несподіванка!

АНДРІЙ (скромно, чисто убраний): Добрийдень, тіточко! Нарешті я так, як вдома. Дозвольте привітатись!

ДРУЖИНА: Боже милий! Стільки літ! Ледве пізнала тебе. Ти так змінився, так змужнів. (Юрчик тимчасом помалу відходить).

АНДРІЙ (цілує її в руку і в лице, а вона дуже сердечно цілує його і обіймає як рідного): Скільки це вже років? Як часи змінилися. Ще я до гімназії ходив, як ми востаннє бачились. Ще вдома, коли моя мама ще жила.

ДРУЖИНА: Що? Мама? То твоя мама вже не живе?

АНДРІЙ: На жаль. Померла вже понад п'ять років тому.

ДРУЖИНА: Ах, Боже! Батьки твої якось так передчасно відійшли від нас. Твій тато, мій брат, на Сибірі

загинув, а мама пішла скоро за ним. У вас таке сумне життя.

АНДРІЙ: Вічно так не буде. Та й не всім так. Дасть Бог, прийдуть кращі часи.

ДРУЖИНА: Як дядько прийде з праці, ото буде втіха. Він все тебе дуже мило згадує. Ми нічого не знали, що там з вами діється. Цілий час ти нічого не писав. Не давав знати про себе.

АНДРІЙ: Не міг. Не було можливости.

ДРУЖИНА: Як то? Чи ти може був арештований? Бо там у вас все можливе.

АНДРІЙ: Так. Майже 9 років промучився я в тюрмі.

ДРУЖИНА: Що ти кажеш?! Це страшно!

АНДРІЙ: Думав, що вже не витримаю.

ДРУЖИНА: Добре, що тебе випустили. А як же ти сюди дістався?

АНДРІЙ: Не випустили мене, тіточко. Я попросту втік із тюрми. Втік, коли переводили мене з одного місця на друге.

ДРУЖИНА: Страшенно цікаво! Оповідай, хоч коротко. Богу дякувати, що тобі пощастило.

АНДРІЙ: Багато оповідати. Скажу тільки, що коли я втік, то скоро зауважив, що за мною шукають.

ДРУЖИНА: Боже милий! Ну, і що?

АНДРІЙ: По якомусь часі забіг я до церкви і там сховався. Я перебрався за священика і потім інші священики допомогли. За кілька днів я перебраний, під чужим прізвищем і з чужими паперами виїхав із міста.

ДРУЖИНА: Це дуже зворушливе. Як у фільмі.

АНДРІЙ: І так по різних труднощах я дістався аж сюди.

ДРУЖИНА: Богу дякувати!

АНДРІЙ: Багато маю що оповідати, але це вже пізніше. Покищо хочу трохи відпочати.

ДРУЖИНА: Ах, яка ж я! Я й не думаю, що ти з дороги. Напевно дуже змучений, потребуєш відпочинку.

АНДРІЙ: Так, це правда. Я хочу відпочати. Зібрати думки і подумати, що далі робити. Маю різні пляни.

ДРУЖИНА: Які пляни? Скажи, ми тобі поможемо.



АНДРІЙ: Хочу розвинути пропагандивну діяльність. Хочу показати світові правду про незавидну долю нашого народу і взагалі народів поневолених червоною Москвою.

ДРУЖИНА: Це дуже гарна ідея. Наші люди це роблять, пишуть в газетах, але не є воно так легко.

АНДРІЙ: Я знаю, що це трудна справа, але не зважаючи на все, треба щось робити.

ДРУЖИНА: Так, це правда, робити треба і ми всі будемо з тобою, але почекай трохи. Розглянешся, пізнаєш людей, а тоді побачиш. Наперед треба тобі якось влаштуватися. Знайти відповідну працю, а тоді щойно думати про ці справи.

АНДРІЙ: Звичайно. Про це я не забуваю.

ДРУЖИНА: Англійської мови треба тобі вчитися, от що.

АНДРІЙ: В школі нас учили англійської мови. Трохи ще пам'ятаю. Читаю і багато розумію. З бігом часу мова вдосконалиться.

ДРУЖИНА: Це дуже добре. Буде тобі багато легше знайти відповідну працю.

АНДРІЙ: Думаю, що як архітект, не буду мати великих труднощів.

ДРУЖИНА: Не журися тепер нічим. Все буде добре. Богу дякувати, що ти вже тут, між нами. Як дядько прийде, то все обдумаємо. Тимчасом посидь тут і відпочинь, а потім я покажу тобі твою кімнату. Я мушу тебе на якийсь час лишити, мушу варити обід. Не сподівалася я такого гостя сьогодні. Скоро вже дядько з праці, а він, як голодний, то не любить чекати.

АНДРІЙ: Тіточко, прошу не в'язатися мною. Я радо посиджу і відпічну.

ДРУЖИНА: Положися тимчасом тут, на канапі, а я приготую для тебе все, що треба. (Хоче відходити).

АНДРІЙ: Тіточко, хвилиночку! Чи тут ніхто не заходив останнім часом до вас?

ДРУЖИНА: Так, зайшло до нас недавно одне молоде подружжя і одна молода жінка. Вони також недавно втекли з того комуністичного раю. Втекли літаком.

АНДРІЙ: О, то дуже добре. Це мої дуже добрі знайомі.

ДРУЖИНА: Але які пригоди вони мали. Вже не знаю добре, як то було, досить, що мусіли чомусь опуститися своїм малим літаком на море і всі малоощо не потопилися.

АНДРІЙ: О, це погано! І що сталося?

ДРУЖИНА: Всі мусіли вилізти з літака, що ледве тримався на воді, лише їхній хлопчик сидів в літаку.

АНДРІЙ: Ну, і що?

ДРУЖИНА: Це вже було недалеко турецьких берегів і турецькі рибалки вилурили їх із моря і врятували.

АНДРІЙ: Богу дякувати! Добре, що вони вже тут. Дуже тішуся.

ДРУЖИНА: Вони принесли нам вістку від мого брата о. Хмілья. Ми дуже втішилися, бо весь час думали, що він уже не живе. Знали, що був арештований і думали, що пропав, та виявляється, що живе ще старенький. — Всі вони тимчасово замешкали в нас і всі вже влаштувалися на працю і помалу усамостійнюються.

АНДРІЙ: Тішуся дуже, та, на жаль, мушу сказати, що мій дядько о. Хміль вже шостий рік не живе. Його арештували тоді, як і мене, і скоро в тюрмі він помер. Кажуть, що його дуже били в тюрмі. Тут є якесь непорозуміння.

ДРУЖИНА: Це зовсім можливе. Вона сказала, що один старенький священик передав поздоровлення для нас із рідного краю. Ми були певні, що це мій брат о. Хміль, та виявляється, що це хтось інший.

АНДРІЙ: З бігом часу ця справа напевно вясниться.

ДРУЖИНА: Я теж так думаю, але я вже мушу йти.

ЮРЧИК (вбігає): Бабуню! Джан приніс молоко і чекає.

ДРУЖИНА: Я вже йду. (До Андрія): Він мене кличе бабунєю. Дуже приємна дитина. Це хлопчик твоїх друзів, що приїхали з України.

АНДРІЙ: Ах, так? То він з України? Дійсно дуже гарний хлопчик!

ДРУЖИНА: Юрчику! Побався тут з паном. Пан дуже любить маленьких дітей. Андрію! Це дуже цікавий

і розумний хлопчик. Поговори з ним. (Виходить).

АНДРІЙ (помалу підходить до хлопчика): Як ти називаєшся? Скажи мені.

ЮРЧИК: Я називаюся Юрчик.

АНДРІЙ: О, це дуже гарне ім'я. А скажи мені, Юрчику, чи тобі тут подобається?

ЮРЧИК: Ні, бо не маю з ким бавитися.

АНДРІЙ: О, це вже не добре, але ти не журися. Скоро знайдеш собі товариша до забави.

ЮРЧИК: Так, але я мушу навчитися говорити по-англійському.

АНДРІЙ: Це тобі не зашкодить. Щоб ти не забув лише своєї рідної української мови. Я теж учуся говорити по-англійському, бо інакше мене ніхто не буде могли розуміти.

ЮРЧИК: Я ходжу тут до школи, то навчуся по-англійському говорити.

АНДРІЙ: Це дуже добре.

ЮРЧИК: А я маю англійську книжку з образками. Я зараз принесу.

АНДРІЙ: Добре, принеси.

ЮРЧИК (вибігає і скоро приносить книжку, показує): Дивіться, які гарні образки. Я вже трохи розумію по-англійському. О! Яке гарне авто. Авто по-англійському називається „е кар”. А ви маєте авто?

АНДРІЙ: Ні, ще не маю, але хочу собі купити, як тільки дістану працю і зароблю дещо грошей.

ЮРЧИК: А мені мама також казала, що як тільки заробить гроші, то купить нам авто. А звідки люди беруть гроші?

АНДРІЙ: Як виростеш, то зрозумієш. Хто має замало грошей, то не добре, а хто має забагато грошей, то теж не добре.

ЮРЧИК: А я не маю грошей.

АНДРІЙ: Я теж не маю грошей, але нічого... Ми ще будемо мати грошей стільки, скільки нам потрібно.

ДРУЖИНА (входить): Бачу, ви тут гарно бавитеся. А я мушу вийти на хвилину до крамниці. Забула купити квасної сметани. Це недалеко.

ЮРЧИК: Бабуню! Я хочу йти також.

ДРУЖИНА: Добре, ходи! Пан трохи спочине. Скоро вже придуть усі наші з праці. Ходи, Юрчику! (Бере його за ручку). Я скоро повернуся. (Виходять).

АНДРІЙ (хвилину постояв, йде до столика і бере альбом. Оглядає знімки, всміхається, сідає вигідно при малім столику, що стоїть на фронті, в розі сцени, і переглядає далі знімки. По якомусь часі чути два короткі дзвінки. Андрій ворохнувся, хотів встати, але сидить і чекає).

ОКСАНА (по хвилині входить. Гарно виглядає. Не бачить Андрія. Кладе торбинку, роздягається, заглядає в дзеркало, поправляє зачіску, обертається і скрикує): Ах! (Стоїть і здивовано дивиться).

АНДРІЙ (хвилину стоїть, а тоді): Оксано! Не пізнаєш мене? Не очікувала?

ОКСАНА: Андрію! Мій любий! Ти тут?

АНДРІЙ (зближається помалу і ніжно бере її в обійми): Оксаночко! Мила моя! Така сама, як була. Лише очі сумні і поважні.

ОКСАНА: Ні, не така сама, як була. Багато мушу тобі говорити, щоб ти мене зрозумів і зрозумів мою зміну. Мушу перед тобою висповідатися. Ти певно чуєш великий жаль до мене, але я певна, ти мене зрозумієш.

АНДРІЙ: Не тепер, моя кохана. Не треба. Пізніше. На це ще буде час.

ЮРЧИК (вбігає): Мамо, мамо! Дивися, бабуня купила мені дуже гарну книжку. Дивися! (Показує). Дивися, мамо!

АНДРІЙ: Мамо?!? Ти маєш сина? Це твій син?

ОКСАНА: Ні! Це не тільки мій син, це наш син! Юрчику, ходи сюди! Поглянь! Це твій тато, якого ти раніше не міг бачити.

ЮРЧИК: Це мій тато? То я маю тата? А я казав бабуні, що я не маю тата.

АНДРІЙ: Оксаночко! Я ж не знав. Юрчику! Сину мій! (Бере його, тулить до себе і підходить до Оксани. Обіймає її. Всі троє в обіймах).

**ДРУЖИНА** (входить, стає здивована): Що я бачу?!  
Очам своїм не вірю!

**АНДРІЙ**: Тіточко! Я так тішуся. Це моя Оксана, а це наш Юрчик, наш син, про якого я нічого не знав. Яка чудесна несподіванка для мене! (Тулить Юрчика і Оксану).

**ЮРЧИК**: Бабуню, бабуню! А я казав, що не маю тата, а то неправда. Я маю тата. Це мій тато! (Тулиться).

**АНДРІЙ**: Так, синку! Масш тата і масш маму! (Притягає Оксану).

**ДРУЖИНА**: І масш також бабуню. Рідну бабуню. Я тепер справжня бабуня, хоча Бог не дав нам наших власних дітей. Ходи, Оксано! Будеш нам за доньку. Я тебе зразу полюбила. (Цілує її). Але одне не ясне мені. Чому ж тоді ти не називаєшся Короленко так, як Андрій?

**ОКСАНА**: Сама не знаю. Не знала я, чи годиться мені зватись Короленко, коли у всіх моїх паперах записано моє дівоче прізвище.

**ДРУЖИНА**: Справимо вам таке весілля, якого ще українське Чикаго не бачило. Вже завтра йду до нашого стця, щоб дав вам шлюб, щоб ти і Юрчик були такі Короленки, як і наш Андрій.

**АНДРІЙ**: Тіточко! Це, здається, не буде потрібне, бо ми обоє масмо церковний шлюб.

**ДРУЖИНА**: Не розумію. То чого ж ти...

**ОКСАНА**: Бо наш шлюб у церкві відбувся потаємно і ми формально ніде не проголосили про наше вінчання.

**АНДРІЙ**: Мене скоро арештували і попросту не було можливости, ну, і не було потреби проголошувати.

**ОКСАНА**: І так минуло майже 9 років, і я вже не мала надії, що ми знову зійдемося.

**ДРУЖИНА**: Нічого. Шлюб мусите взяти в нашій новій церкві, щоб було записано так, як має бути. А крім того — як можна робити весілля, коли немає шлюбу? Завтра, моя доню, не йди до праці. Підемо купувати для тебе весільну сукню. Вберу тебе, як справляню королівну.

**ЮРЧИК**: Бабуню, бабуню! Там у кухні є дим, щось горить!

ДРУЖИНА (скоро вибігає, а за нею Юрчик, голосить):

Ах, Боже! Все згоріло. Печеня згоріла на вуголь!

ОКСАНА: Клопоту ми такого наробили. Все через нас.

АНДРІЙ: Мила моя! Нічим не переймайся.

ЮРЧИК (вбігає): Вся печеня згоріла і в кухні повно диму.

ДРУЖИНА (входить): Нема нічого злого, щоб на добре не вийшло. Мусимо всі йти до ресторану на обід.

Ми всі зараз підемо і може їх стрінемо подорозі, а крім того, я лишу карточку на столі, що обід буде в ресторані і що чекає їх там велика несподіванка.

ЮРЧИК: А то буде смішно, як дідуньо побачить, що я маю тата.

ДРУЖИНА: Так буде найкраще. Збирайтеся! Я ще мушу зайти на хвилину до кухні. (Виходить, а за нею по хвилині вибігає Юрчик).

АНДРІЙ (підходить до Оксани і обіймає її): Мила моя!

ОКСАНА (тулиться): Ніколи не сподівалася, що тебе ще побачу.

АНДРІЙ: А я, будши в тюрмі, все просив Бога лише сили, щоб витримати, бо всупереч всяким говоренням я все вірив, що ми ще будемо разом, і це додавало мені сили витримати.

ОКСАНА: Любий мій! А я... ти не повіриш. Я також молилася... За тебе! І Бог мене вислухав. Ми знову разом.

АНДРІЙ: Мила моя! (Обійми).

— З а с л о н а —

iii:

i:

0-10